

## **Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta**

### **Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028**

#### **Valtiovarainvaliokunnalle**

### **JOHDANTO**

#### *Vireilletulo*

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028 (VNS 2/2024 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 23.5.2024.

#### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Ville Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Juha Saunamäki, oikeusministeriö
- ylimatemaatikko Tapio Isolankila, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Essi Rentola, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Eerik Tarnaala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- tasa-arvovaltuutettu Rainer Hiltunen, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- talousjohtaja Johanna Sommarberg, KEHA-keskus
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos
- osastopäällikkö, ylijohtaja Juha Sarkio, Valtion työmarkkinalaitos
- pääsihteeri Taina Riski, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- johtaja, pääekonomisti Penna Urrila, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääekonomisti Juho Ruskoaho, Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvoyksikkö
- Uudenmaan TE-toimisto
- Suomen Kuntaliitto
- Akava ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA ry
- Työn ja talouden tutkimus LABORE

## Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp

### VALIOKUNNAN PERUSTELUT

#### *Yleistä*

Julkisen talouden suunnitelman tarkoituksena on tukea julkista taloutta koskevaa päätöksentekoa sekä julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Suunnitelma sisältää valtion-taloutta, hyvinvointialueiden taloutta, kuntataloutta, lakisääteisiä työeläkelaitoksia ja muita sosi-aaliturvarahastoja koskevat osat. Valtioneuvosto laatii julkisen talouden suunnitelman vaalikau-deksi ja tarkistaa sen vuosittain seuraavaksi neljäksi vuodeksi huhtikuun loppuun mennessä.

Julkisen talouden suunnitelmassa talouskasvun arvioidaan olevan vuonna 2024 nollan tuntumas-sa. Talouden odotetaan toipuvan 1,6 prosentin kasvuun vuonna 2025, jonka jälkeen sen arvioi-daan jäävän 1—1,5 prosentin välille vuosina 2026—2028. Suomen talouden rakenteellisena on-gelmana on heikko tuottavuuden kasvu. Tuottavuuskasvua hidastaa se, että tuotannollisia inves-tointeja sekä tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa on verrattain vähän ja nuorten koulutusaste on jäänyt alemmalle tasolle kuin muissa kehittyneissä teollisuusmaissa. Vaikka työllisyysaste on vii-me vuosina noussut merkittävästi, työttömyysaste on edelleen korkea ja osaavasta työvoimasta on pulaa talouden kasvaessa.

Julkisen talouden velkasuhde on noussut huomattavasti viimeisten 15 vuoden aikana. Ilman jul-kista taloutta vahvistavia toimia velkasuhde jatkaa kasvuaan myös tulevana vuosina. Velkasuh-detta kasvattavat väestön ikääntymiseen liittyvä menojen kasvu, minkä lisäksi velan määrän kas-vu yhdessä kohonneen korkotason kanssa kasvattavat valtion velanhoitomenoja merkittävästi. Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallituksen talouspolitiikan painopisteet ovat taloudelli-nen vakaus, työllisyys, talouskasvu sekä hyvinvointipalvelujen turvaaminen. Tavoitteena on va-kauttaa julkisen talouden velkasuhde vuoteen 2027 mennessä. Pidemmän aikavälin tavoitteena on tasapainottaa julkinen talous ja kääntää velkasuhde laskuun muiden Pohjoismaiden tasolle. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta lausuu julkisen talouden suunnitelmasta oman toimialansa osalta.

#### *Työllisyys*

Hallituksen työllisyys- ja kasvutoimilla tavoitellaan 100 000 uutta työllistä, mikä vahvistaisi jul-kista taloutta yli 2 mrd. eurolla. Pidemmän aikavälin tavoitteena on nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin.

Työmarkkinoiden kehitykseen vaikuttavat suhdannetilanne ja päätöspoliteiset finanssipoliit-tiset toimet. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan heikon suhdanteen takia työvoiman kysyn-tä vähenee ja työllisten määrä laskee sekä työttömien määrä nousee vuonna 2024. Talouden elpy-minen vuosina 2025—2028 lisää työvoiman kysyntää laaja-alaisesti kymmenillä tuhansilla hen-kilöillä, lisää työvoiman ulkopuolisten henkilöiden siirtymistä takaisin työvoiman piiriin ja vä-hentää työttömien määrää. Lisäksi julkisen talouden suunnitelman sisältämällä merkittävillä finanssipoliittisilla päätöksillä arvioidaan olevan vaikutusta työmarkkinoiden kehitykseen. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että eduskunnan hyväksymät sekä eduskunnan käsittelyyn edenneet hallituksen esitykset lisäävät työllisten määrää useilla kymmenillä tuhansilla. Ennus-teen mukainen talouskasvu kuitenkin hidastaa työvoiman kysynnän lisääntymistä, joten valtio-varainministeriö arvioi toimenpiteiden täyden vaikutuksen toteutuvan vasta pitkällä aikavälillä.

## Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp

Osana julkisen talouden suunnitelmaa hallitus on päättänyt uudesta kokonaisuudesta, joka koostuu julkisten menojen säästöistä ja verojen korotuksista ja jonka koko on noin 1 prosentti suhteessa kokonaistuotantoon. Samalla hallitus on päättänyt uusista toimista investointien ja talouden kasvun edistämiseksi (T&K-panostukset, investointikannuste ja Tesi-konsernin pääomittaminen). Julkisen talouden sopeuttamistoimet nostavat kuluttajahintoja, vähentävät yksityistä ja julkista kulutusta ja heikentävät siten kokonaiskysyntää ja hidastavat talouden kasvua vuosina 2025 ja 2026 yhteensä noin 0,5 prosenttiyksikköä (arvio ei pidä sisällään uusia toimia investointien ja talouden kasvun edistämiseksi). Talouskasvun hidastuminen heikentää työvoiman kysyntää ja vähentää siten työllisten määrän kasvua ja pienentää työttömien määrän supistumista. Sopeutustoimien seurauksena työllisyysaste on vuonna 2025 arviolta 0,2 prosenttiyksikköä matalampi ja työttömyysaste 0,1 prosenttiyksikköä korkeampi.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtionavustus osatyökykyisten työllisyyttä edistävälle erityistehtäväyhtiö Työkanava Oy:lle lakkautetaan (5 milj. euroa vuodessa). Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta painottaa, että Työkanava Oy:n lakkauttamisen myötä on tärkeä etsiä uusia keinoja toteuttaa hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan osatyökykyisillä on oltava nykyistä joustavammin mahdollisuuksia osallistua työelämään ja jonka mukaan erityisesti vammaisten henkilöiden kannustimia ja mahdollisuuksia osallistua työmarkkinoille parannetaan. Valiokunta toteaa, että osatyökykyisten paremmat työllistymismahdollisuudet tukevat osaltaan hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamista.

### *Tasa-arvo*

Julkisen talouden suunnitelmaan ei ole sisällytetty erillistä arviota sukupuolinäkökulmaan. Sukupuolitietoista budjetointia on kuitenkin valiokunnan saaman selvityksen mukaan toteutettu valtionhallinnossa kaikissa ministeriöissä tietyiltä osin. Valtiovarainministeriön budjetin laatimismääräyksissä todetaan, että pääluokkaperusteluihin tulee sisällyttää yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Lisäksi todetaan, että sukupuolivaikutuksia koskevassa tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 §:n mukaan viranomaisella on velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta korostaa, että julkisen talouden suunnitelmaa toimeenpantaessa on tärkeää, että budjettilakeja valmisteltaessa tehdään laadukasta sukupuolivaikutusten arviointia.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että nykyiset ja tulevat julkiset investoinnit tutkimus- ja kehittämistoimintaan pyrkivät osaltaan purkamaan Suomen sukupuolen mukaan vahvasti eriytyneitä työmarkkinoita, hyödyntävät mahdollisimman laajaa osaamispohjaa ja mahdollistavat eritaustaisten ihmisten kouluttautumisen tukemisen aloille, jotka ovat tulevaisuuden näkökulmasta Suomelle tärkeitä. On esimerkiksi arvioitu, että Suomeen tarvitaan kymmenen vuoden sisällä 130 000 uutta ICT-alan ja tekniikan alan osaajaa. Julkisen talouden suunnitelmassa tuodaan ilmi, että valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 annetun lain (1092/2022) mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan valtion talousarviossa tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärä nousee vuoteen 2030 mennessä siten, että kokonaismäärä vastaa 1,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Aiemmin tehtyjen päätösten perusteella valtion T&K-rahoituksen määräksi arvioidaan 2,7 mrd. euroa vuonna 2025. Valtion T&K-rahoi-

## Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp

tuksen tulee olla vuoden 2026 talousarviossa 3,2 mrd. euroa, vuoden 2027 talousarviossa 3,5 mrd. euroa ja vuoden 2028 talousarviossa 3,8 mrd. euroa. T&K-rahoitus kanavoidaan pääasiassa Business Finlandille ja Suomen Akatemialle sekä korkeakouluille ja tutkimusorganisaatioille. Teknologinen osaaminen ja digiosaaminen ovat tärkeässä asemassa suurien yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa sekä turvallisuuden ja huoltovarmuuden takaamisessa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että naiset ovat edelleen aliedustettuina esimerkiksi STEM-aloilla (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka). Naisten vähäinen määrä STEM-aloilla on ongelma, koska se rajoittaa monipuolisen osaamisen ja innovaatioiden kehittymistä teknologiassa ja tieteessä.

### *Valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja työsuojelu*

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hallitus toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, jolla tavoitellaan yhteensä noin 390 milj. euron säästöä vuodesta 2027 alkaen. Hallitusohjelmassa päätettiin noin 240 milj. euron toimintameno­säästö­stä. Lisäksi hallitus päätti kevään 2024 kehysriihen yhteydessä vähentää toimintamenoja vuosittain noin 150 milj. eurolla sekä aikaistaa aiemmin sovittua säästöä 50 milj. eurolla jo vuodelle 2025. Vuonna 2023 henkilöstömenojen osuus virastoissa oli keskimäärin 56 prosenttia kaikista menoista. Virastojen väliset vaihtelut olivat kuitenkin merkittäviä. Valtion tuottavuusohjelmassa säästöjä kohdistuu esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan 40,8 milj. euroa ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan 56,4 milj. euroa. Näiden täsmällisempi kohdentuminen ei ole vielä selvillä, mutta on iso riski, että ne tulevat vaikuttamaan myös työelämään mm. työsuojeluvalvonnan kautta. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että luotettava ja sujuva julkinen hallinto on taakansalaisten oikeuksien toteuttamiselle ja luo perustan yhteiskunnan vakaudelle.

Vuonna 2024 työsuojeluviranomaisten yhteinen toimintamääräraha on noin 29,7 milj. euroa. Vuosittaisista menoista noin 90 prosenttia koostuu henkilöstömenoista, joilla on voitu turvata noin 430 htv:n henkilöresurssi valtakunnallisesti. Noin 75 prosenttia työsuojeluviranomaisten palveluksessa olevasta henkilöstöstä toimii työsuojelun kenttävalvontaa tekevissä tarkastajatehtävissä. Tuottavuusohjelmalla on valiokunnan saaman selvityksen mukaan näillä näkymin väijäämättä vaikutuksia henkilöstömäärään ja sen myötä vuosittaisiin valvontatoimiin. Viime vuosina työsuojeluviranomaisten tehtävät ovat jatkuvasti lisääntyneet — joko lakisääteisesti lisätynä tai yhteiskunnan ja työelämän muutoksista muuten johtuen. Ensin mainituista on esimerkiksi työsuojeluviranomaisten toimivallan laajentaminen erityyppisiin työperäisen hyväksikäytön muotoihin (ihmiskauppa, kiskonta ja petos), ja jälkimmäisistä ulkomaisen työvoiman käytön kasvanut valvonnantarve sekä uudenlaisten työn teettämisen muotojen mukanaan tuomat haasteet (alustatalous, kevytyrittäjyys jne.). Erikseen voidaan mainita myös työsuojeluviranomaisten panos harmaan talouden työperäisten ilmiöiden torjunnassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Valiokunta toteaa, että kaikki edellä mainitut ovat edellyttäneet vuosia kestänyttä toiminta- ja valvontatapojen ja -metodien kehittämistä, sekä henkilöstöresurssia.

### *Muuta*

Aikuiskoulutustukea ollaan lakkauttamassa (HE 8/2024 vp — TyVM 5/2024 vp). Kehysriihessä on päätetty kohdentaa 10 milj. euroa vuosittain ennen kaikkea erityisopettajien ja sairaanhoitajien täydennyskoulutukseen. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää kohdennusta tervetulleena ja korostaa tarvetta löytää tehokas tapa tukea osaamisen kehittämistä työuran aikana.

## Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp

Lopuksi valiokunta nostaa esille, että työvoimapula aiheuttaa vakavia ongelmia julkisen talouden, tuottavuuden kehityksen, palvelujen saatavuuden ja kansalaisten tasa-arvon näkökulmista. Laillistettujen ja kelpoisuusehdot täyttävien ammattilaisten määrä on monessa tapauksessa riittämätön suhteessa lailla säädettyihin palveluvelvoitteisiin ja ammattilaisiin työmarkkinoilla kohdistuvaan kysyntään. Seurauksena on palvelujen saatavuuden ja laadun heikkeneminen ja myös palvelujen yhdenvertaisuus kärsii. Työvoimapula heikentää myös työhyvinvointia. Pula on usein syntynyt vuosien ajan alimitoitetuista koulutusmääristä. IMF on kiinnittänyt huomiota Suomessa työmarkkinoiden kohtaanto-ongelman pahenemiseen. Työpaikkoja syntyy tehtäviin, joissa edellytyksenä on laillistus, mutta näitä ammattilaisia ei ole koulutettu tarpeeksi. Tuoreen SOTE-henkilöstön riittävyyttä ennakoivan raportin mukaan pula lääkäreistä ja lähihoitajista pahenee edelleen jatkuvasti. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että koulutusmäärien lisääminen pulaloille jää julkisen talouden suunnitelmassa valitettavan vähäiselle huomiolle.

### VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

*että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.*

Helsingissä 23.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok  
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd  
jäsen Miko Bergbom ps  
jäsen Fatim Diarra vihr  
jäsen Tuomas Kettunen kesk  
jäsen Mikko Lundén ps  
jäsen Niina Malm sd  
jäsen Anders Norrback r  
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk  
jäsen Karoliina Partanen kok  
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas  
jäsen Jorma Piisinen ps  
jäsen Mikko Polvinen ps  
jäsen Tere Sammallahhti kok  
jäsen Timo Suhonen sd  
varajäsen Ville Valkonen kok  
varajäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 1**

**Eriävä mielipide 1**

**Perustelut**

Orpo-Purran hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025—2028 perustaa pohjansa julkisten menojen leikkaamiseen, joiden tavoitteena saada aikaan yksityistä kasvua. Julkisia menoja leikkaamalla ei saada aikaan talouskasvua. Kuulemisissa todettiin leikkausten vähentävän talouskasvua 0,5 prosenttiyksiköllä vuosina 2025 ja 2026.

Talouskasvua on mahdollista synnyttää muun muassa yritysten toimivalla liiketoiminnalla, hyvällä johtamisella, osaavalla työvoimalla, panostuksilla koulutukseen, TKI:hin, ennustettavalla liiketoiminta- ja toimintaympäristöllä, talouskasvua tukevalla talouspolitiikalla. Suomessa tuotavuuden kasvu on viimeiset 15 vuotta olut lähellä nollaa. Yritysten investoinnit eivät ole kasvaneet, vaikka niiden kilpailukykyä on helpotettu erilaisilla toimenpiteillä, mm. vuoden 2015 kiky-ratkaisulla, jolla sosiaaliturvamaksuja siirrettiin työntekijöiden maksettavaksi. Yritysten jakamat osingot ovat kuitenkin kasvaneet, mutta niitä ei ole kanavoitu investointeihin.

Julkisen talouden tasapainottamisessa tulisi käyttää sellaista meno- ja tulosopeutusta, joka jakaa talouden tasapainottamisen oikeudenmukaisemmin. Hallituksen julkisen talouden suunnitelmasa tuleville vuosille näemme vain kansalaisten arkea kurjistavia menoleikkauksia ja veronkorotuksia. Nämä toimet eivät lisää talouden ja tuottavuuden kasvua. Yleisen arvonlisäverokannan korotus osuu kaikkein eniten heikoimmassa oleviin, jotka käyttävät suurimman osan tuloistaan pakollisiin menoihin kuten ruokaan, asumiseen ja liikkumiseen.

Hallituksen jo tekemät (lakko-oikeuden rajoittaminen) ja aikomat työelämän heikennykset, mm. paikallisen sopimisen laajentaminen järjestäytymättömiin yrityksiin ilman velvollisuuksia, tulevat aiheuttamaan ongelmia monilla aloilla ja lisäämään työmarkkinoiden epävakautta, mikä heikentää työllisyyden kasvua. Työmarkkinoihin ja neuvottelujärjestelmään puuttumisella ei ole VM:n laskelmin osoitettavissa työllisyysvaikutuksia.

***Työllisyys***

Orpo-Purran hallitus tavoittelee ns. työllisyystoimillaan 100 000 lisätyöllistä, jonka kautta julkisen talouden pitäisi vahvistua yli 2 mrd. eurolla. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että hallituksen tavoittelema lisätyöllisten määrä toteutuu vasta pitkällä aikavälillä.

Hallituksen työllisyyspolitiikka perustuu pelkästään sosiaaliturvan leikkauksiin ja toiveisiin siitä, että sosiaaliturvaleikkaukset synnyttävät ihmisille työpaikan. Asiantuntijakuulemisissa nostettiin esille, että työllisyysvaikutusten arviointi on ollut hallituksen esityksissä ja laskelmissa puutteellista. Sitä se on ollut ristikkäisvaikutusten huomioinnissa esimerkiksi lapsikorotusten poistamisen ja asumistuen leikkausten osalta. Kattavampi ristikkäisvaikutusten huomiointi pudottaisi sosiaaliturvaleikkausten työllisyysvaikutusta selvästi.

Lisäksi työllistämisvelvoitteen osalta työllisyysvaikutusten arviointi on ollut harhaanjohtavaa, sillä niissä ei ole huomioitu julkisen työllistämisen laskua. Velvoitetyöllistämisen lakkauttamisen osalta on siis huomioitu ainoastaan työllisyyden lisäys avoimille työmarkkinoille, mutta ei työllisyyden vähentymistä julkisen sektorin puolella. Tämä antaa virheellisen kuvan työllisyys-

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 1**

vaikutuksesta, sillä velvoitetyöllistetyt lasketaan Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa työllisiksi kuten muutkin palkkatöitä tekevät. Hallituksen esityksessä todetaan velvoitetyöllistämisen vaikuttavan noin 8 500 henkilön ansiopäivärahaoikeuteen, mikä vastannee suunnilleen julkiselle sektorille työllistyvien määrää. Eli velvoitetyöllistämisen asianmukainen huomiointi ja riskikäsivaikutusten asiallinen arviointi pudottaisivat työllisyysvaikutusta lähes 9 000 henkilöllä.

Hallitukselta puuttuvat täysin aidot työllisyystoimet, joilla työnhakijoiden työmarkkina-asemaa pystyttäisiin parantamaan ja lisäämään tuottavuutta. Koulutukseen panostaminen (mm. aikuis-koulutustuen uudelleen kohdentaminen), työvoimapalveluiden resurssien parantaminen, vastentahtoisen osa-aikaisen vähentäminen, panostukset ikääntyneiden työllistämiseen, työelämän laadun parantaminen (mm. vähentämällä sairauspoissaoloja) sekä työperäisen maahanmuuton edistäminen ovat aitoja keinoja, joilla työllisyysasteen ja sitä kautta talouden kasvuun pystytään vaikuttamaan. Myös työhyvinvointiin panostaminen edesauttaa tuottavuuden kasvua. Meillä on eräillä aloilla myös suuri työvoimapula, ja se johtuu näiden ammattien koulutuspaikkojen vähäisyydestä. Niitä olisi lisättävä.

Osatyökykyisten työllisyyttä parantamaan perustettu Työkanava Oy on myös hallituksen lakkautuslistalla. Lopettamisen sijaan Työkanava Oy:n toimintaa olisi tullut kehittää ja selvittää, miksi Työkanava Oy ei ole toiminut halutulla tavalla. Osatyökykyisissä on kuitenkin aidosti halua osallistua työmarkkinoille ja heidän osaamisensa tulisikin ottaa käyttöön työvoimapulasta kärsivillä aloilla.

Viimeisen vuoden työllisyyskehitys on ollut huono. Verrattuna huhtikuuhun 2023 on työttömiä 41 000 enemmän ja työllisiä 17 000 vähemmän ja työllisten naisten määrä laski 18 000. Nuorten alle 25-vuotiaiden työttömyys kasvoi yli 5 000:lla, yli vuoden työttömänä olleiden eli pitkäaikaistyöttömien lähes 7 700:lla ja ulkomaalaisten työttömien määrä vajaalla 6 300:lla.

***Työperäinen maahanmuutto***

Julkisen talouden suunnitelmassa tunnistetaan tilannekuva Suomen heikkenevän huoltosuhteen osalta ja todetaan väestön ikääntymisen jatkuvan nopeana seuraavien vuosikymmenien aikana ilman syntyvyyden nousua tai maahanmuuton merkittävää kasvua.

Työperäinen maahanmuutto olisikin yksi tärkeistä keinoista, jolla huoltosuhteen heikkenemiseen voitaisiin vastata ja vahvistaa Suomen julkista taloutta. Tällä hetkellä hallituksen toimet työperäisen maahanmuuton edistämiseksi ovat kuitenkin riittämättömiä ja hallitus vaikeuttaa kansainvälisten osaajien houkuttelua Suomeen useilla lakimuutoksilla, kuten kolmen kuukauden työttömyyssäännöllä. Näiden sijasta tarvittaisiin selkeitä tavoitteita ja panostuksia työperäisen maahanmuuton lisäämiseen. Lisäksi, jotta työperäisen maahanmuuton edistämiseksi todella voitaisiin onnistua, hallituksen linjan olisi oltava yhtenäinen, johdonmukainen ja koko hallituksen olisi tunnistettava työperäisen maahanmuuton merkitys Suomen tulevaisuuden kannalta. Muuten työperäisen maahanmuuton edistämiseksi tehtävät toimet voivat valua hukkaan.

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 1**

***Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus***

Suomalaisen työelämän on oltava hyvä ja turvallinen paikka jokaiselle. Hallituksen lainsäädäntöuudistusten haettavaikutukset kohdistuvat selvästi enemmän naisiin ja lapsiin ja vievät naisten ja miesten välistä tasa-arvoa nykyistä huonompaan suuntaan. Jo tehtyjen ja tulevien lakiesitysten sukupuolivaikutusten arvioinnit olisi tullut tehdä ja erityisesti nyt, kun hallituskaudella toteutetaan merkittäviä rakenteellisia uudistuksia, muun muassa työmarkkinoille ja sosiaaliturvaan.

On myös erittäin tärkeää, että hallituksen aikomien leikkausten vaikutukset arvioidaan kokonaisuudessaan tehtyä esitystä paremmin edellä mainitun kohdentumisen, sukupuolen, ikäryhmien, etnisen taustan ja vammaisuuden perusteella. Kohtuuttomat ja useasti samoja ihmisiä koskevien leikkausten ristikkäisvaikutukset on myös arvioitava oikein.

Leikkaukset voivat hallituksen staattisista laskelmista poiketen johtaa käyttäytymisvaikutuksiin, joilla työllisyys heikkenee ja todellisuudessa myös tasa-arvokehitys pysähtyy ja huonontuu. Julkisen talouden suunnitelman toimeenpanossa lakiesitysten kohdalla on tehtävä sukupuolivaikutusten arviointia ja riittävällä laajuudella, jotta tasa-arvokehitys ei pysähdy ja heikkene.

***Työsuojelu ja harmaan talouden torjunta***

Orpo-Purran hallitus aikoo toteuttaa valtionhallinnon tuottavuusohjelman, joka nimestään huolimatta on leikkausohjelma elintärkeisiin viranomaistoimintoihin. Työsuojeluviranomaisten resursseja aiotaan leikata ja näillä tulee olemaan iso heikentävä vaikutus työsuojeluvalvontaan. Työsuojeluviranomaisten lakisääteiset tehtävät ovat lisääntyneet työperäisen hyväksikäytön muotojen (ihmiskauppa, kiskonta ja petos) valvonnan osalta. Ulkomaisen työvoiman käytön kasvaneen valvonnantarve sekä uudenlaisten työn teettämisen muotojen tuomat haasteet (alustatalous, kevytyrittäjäyys, ketjuttamiset ja aliurakoinnin pilkkomiset yhä pienemmiksi kokonaisuuksiksi) ovat kasvattaneet edelleen työkuormaa.

Työsuojeluviranomainen on tärkeä harmaan talouden työperäisten ilmiöiden torjunnassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Lisäksi työsuojeluviranomaisten panos harmaan talouden työperäisten ilmiöiden torjunnassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa tuottaa monikertaisesti valtiolle takaisin siihen sijoitetut varat ja henkilötyövuodet.

***Mielipide***

Edellä olevan perusteella esitämme,

*että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.*

Helsingissä 23.5.2024

Lauri Lyly sd  
Niina Malm sd  
Timo Suhonen sd  
Juha Viitala sd

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 2**

**Eriävä mielipide 2**

**Perustelut**

Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan talous- ja työllisyyskasvun vauhdittaminen ovat tärkein keino julkisen talouden vakauttamiseksi. Hallitus tavoittelee työllisyys- ja kasvutoimillaan 100 000 uutta työllistä ja julkisen talouden vahvistumista noin kahdella miljardilla eurolla. Keskusta pitää näitä tavoitteita erittäin tärkeinä ja on omissa vaihtoehtoissaan sitoutunut niiden toteutumiseen. Tällä hetkellä näyttää siltä, että hallituksen politiikka ei johda hallituksen linjaamiin tavoitteisiin. Suomessa kasvavat nyt vain työttömyys, konkurssit ja velka, eivät talous ja ihmisten hyvinvointi.

Edellä kuvatun kanssa yhtä synkeää kuvaa tilanteestamme maalataan valtioneuvoston selonteos-  
sa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028.

Valtiovarainministeriö ennustaa suunnitelmassa, että talous ei kasva tänä vuonna lainkaan vaan on tasan 0 prosenttia. Ensi vuodelle valtiovarainministeriö ennustaa 1,6 prosentin kasvua. Huolestuttavaa on, että ensi vuoden jälkeen talouskasvu lähtee ennusteen mukaan hiipumaan uudelleen. Vuonna 2026 kasvun ennustetaan olevan 1,5 prosenttia, vuonna 2027 1,3 prosenttia ja vuonna 2028 enää 1,1 prosenttia.

Julkisen talouden suunnitelmassakin todetaan, että työikäisen väestön supistuminen ja tehtyjen työtuntien työntekijää kohden heikko kehitys vähentävät työpanoksen kasvuvaikutusta talouden tuotantoon. Tuotanto vähenee myös kun osallistumisasteen nousu ja rakenteellisen työttömyyden lasku hiipuvat ja työikäisen väestön kehitys kääntyy työpanosta supistavaksi tarkastelujakson lopulla.

Valtiovarainministeriö ennustaa työllisyysasteen laskevan hieman tänä vuonna ja palaavan siitä vuoden 2023 lähtötasoon vuoden 2025 aikana. Kehyskauden loppua kohden työllisyysaste jatkaa kasvuaan ollen 76,1 prosenttia vuonna 2028, kun lähtötilanne vuonna 2023 oli 73,2 prosenttia.

Keskusta on huolissaan hallituksen toimista, jotka heikentävät suoraan tai välillisesti työhön osallistumisastetta. Hallitus on poistanut etuuksista suojaosia, jolloin osa-aikaisen työnteon kannusteet voivat vähentyä.

Keskusta muistuttaa, että kaikilla työikäisillä ei ole elämäntilanteensa, terveydentilansa tai läheisten hoito- ja hoivatarpeiden vuoksi mahdollisuutta tai edellytyksiä tehdä työtä kokopäiväisesti. Osa-aikainen työnteko on aivan yhtä tärkeää, arvokasta ja kannatettavaa tilanteissa, joissa kokopäiväinen työnteko ei ole mahdollista. Kyse on myös työelämän asenteiden muuttamisesta ja esimerkiksi yksilöllisten ratkaisujen hakemisesta.

***Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen heikentää työvoiman saatavuutta***

Keskustan ei kannattanut aikuiskoulutustuen lakkauttamista, koska tuen lakkauttaminen tulee pahentamaan entisestään erityisesti naisvaltaisten sosiaali- ja terveysalojen ja varhaiskasvatuksen työvoimapulaa ja vaikeuttaisi lakisääteisten palveluiden järjestämistä niin kunnissa kuin hyvinvointialueillakin.

## **Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp Eriävä mielipide 2**

Keskusta esittää sen sijaan, että aikuiskoulutustukea tulisi uudistaa siten, että aikuiskoulutustuki kohdennetaan nykyistä vaikuttavammin työvoimapula-aloille. Tällöin aikuiskoulutustuki mahdollistaisi edelleen uudelleenkoulutus ja jatko- ja lisäkoulutuksen erityisesti aloilla, joilla työntekijöillä on oltava tietty tutkinto täyttääkseen muodolliset pätevyysvaatimukset.

Kunta- ja hyvinvointialoilla useimmat ammattitehtävät ovat säädeltyjä ja niiden kelpoisuusehdot edellyttävät myös tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta. Viime vuosina on lisätty julkisen sektorin henkilöstömitoituksia ja kelpoisuusehtoja tarkentavaa lainsäädäntöä, mikä puolestaan lisää alan tutkintojen suorittamisen tarvetta.

Muodollisesti pätevien työntekijöiden saatavuus tulee heikkenemään aikuiskoulutustuen lakkautumisen myötä. Tuen lakkautuksesta aiheutuvat kielteiset seuraukset eivät kohdistu vain julkisiin palveluihin vaan yhtä lailla yksityisiin yrityksiin ja kolmannen sektorin toimijoihin ja vaikeuttavat osaavan työvoiman rekrytointia. Vuonna 2021 julkaistun Etlan tutkimuksen mukaan aikuiskoulutustuen työllisyys- ja ansiovaikutukset ovat suurimmat sosiaali- ja terveysalalla. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman Työvoimabarometrin (2023) mukaan eniten pulaa on lähihoitajista, sairaanhoitajista, sosiaalityön erityisasiantuntijoista, varhaiskasvatuksen opettajista ja erityisopettajista. Aikuiskoulutustukea käytetään juuri sote-, pelastus- sekä opetus- ja kasvatusalalla, joissa osaamisen kehittämisen tarve on suurinta.

Työllisyysrahaston tuoreen tilaston mukaan vuonna 2023 aikuiskoulutustukea hakeneiden määrä sote-alalla kasvoi verrattuna vuoteen 2022. Sote-alan opintoja tekeviä tuensaajia oli vuonna 2023 yhteensä 10 801 henkilöä. Heistä sote-alan sisällä kouluttautui 3 425 henkilöä ja toiselta alalta sote-alalle siirtyjiä oli 7 376 henkilöä. Sote-alalta toiselle alalle kouluttautuvia oli 2 218 henkilöä.

Vuonna 2023 opetus- ja kasvatusalalle kouluttautui yli 1 500 henkilöä, joista alan vaihtajien osuus oli 91 prosenttia. Myös näillä aloilla tarvitaan työn luonteen ja säänneltyjen, muodollista pätevyyttä edellyttävien tehtävien vuoksi tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta, jolla ammatillista osaamista joko laajennetaan omaa osaamista tai tehdään aiemman tutkinnon päälle seuraavan koulutusasteen tutkinto, kuten esimerkiksi opiskeltaessa lähihoitajasta sairaanhoitajaksi, sosionomista sosiaalityöntekijäksi tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta varhaiskasvatuksen opettajaksi.

Aikuiskoulutustuki on ollut tärkeä keino edistää työntekijöiden työssä jaksamista ja työurien pituutta. Aikuiskoulutustuki on tarjonnut vaikuttavan jatkuvan oppimisen väylän, joka on motivoinut etenemään työuralla, kehittymään oma-aloitteisesti sekä vähentämään kuormitusta nykyisessä työssä.

Keskusta pitää valitettavana, että hallitus ei ole tehnyt kunnollisia arvioita siitä, mikä vaikutus aikuiskoulutustuen lakkauttamisella on pätevyys ehdot täyttävän henkilöstön saatavuuteen eri toimialoilla. Hallitus ei ole myöskään arvioinut riittävästi tuen lakkauttamisen vaikutuksia eri ammattialoilla työskentelevien erilaisen pohjakoulutuksen omaavien henkilöiden mahdollisuuteen nostaa omaa osaamis- ja koulutustasoa työuran aikana aikuiskoulutustuen lakkautuksen jälkeen.

Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut jo aiemmin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattitutkinnon omaaville henkilöille koulutustason nostamisen ja etenemisen alalla uusiin tehtäviin. Sosiaali- ja terveydenhuollon opintoihin sisätyviä käytännön työelämässä tapahtuvia pitkiä harjoitteluja ei yleensä ole mahdollisia suorittaa kokopäiväisen palkkatyössä työskentelyn ohessa.

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 2**

Keskusta pitää ongelmallisena, että hallitus ei ole esittänyt eikä tuonut eduskuntaan mitään konkreettisia esityksiä, joilla turvattaisiin aikuisten kouluttautuminen jatkossa. Keskustan mielestä nykymuotoisen aikuiskoulutustuen kehittämistä tulisi jatkaa mallilla, joka ottaa huomioon erityisesti säädeltyjen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kasvatus- ja opetusalojen erityistarpeet, ettei näiden alojen osaaajapula entisestään heikkene.

Keskusta näkee perusteet rajata ja kohdentaa aikuiskoulutustukea nykyistä tarkemmin. Tuen lakkautuksen sijaan tuen saamisen ehtoja tulee määritellä uudelleen esimerkiksi asettamalla tuensaa-jille yläikäraja, jolloin tukijakson jälkeisen työuran pituus olisi pidempi kuin tällä hetkellä aikuiskoulutustuen ehdoissa edellytetään ja alentamalla keskimääräistä tukitasoa. Keskustan tavoitteen on, että aikuiskoulutuksen tukitarve puolittuisi.

***Vuorotteluvapaan lakkauttaminen***

Keskusta ei kannata vuorotteluvapaajärjestelmän lakkauttamista, sillä Orpon hallituksen läpi viemät muutokset tulevat vaikuttamaan erittäin kielteisesti läheis- ja omaishoitajiin sekä läheis- ja omaishoidon edellytyksiin.

Hoivan tarpeen määrällisen kasvun vuoksi läheis- ja omaishoidon edellytyksiä ei saa heikentää tilanteessa, jossa ikääntyneiden määrä kasvaa ja hyvinvointialueiden talous on muutoinkin tiukoilla. Orpon hallituksen tavoitteena on edistää läheis- ja omaishoidon sekä ansiotyön yhdistämistä, mutta esitetyt uudistukset ovat vastoin tätä tavoitetta.

Vuorotteluvapaa on mahdollistanut osalle vuorotteluvapaan käyttäjistä läheisen hoitamisen hänen avuntarpeensa kasvaessa. Se on tarjonnut taloudellisesti turvatu mahdollisuuden olla lyhytaikaisesti poissa ansiotyöstä ja keskittyä hoivaan esimerkiksi kuormittavassa elämäntilanteessa. Vuorotteluvapaa on toiminut monille omaishoitajille henkireikänä vaativassa ansiotyön ja läheis- ja omaishoidon yhteensovittamisessa, kun esimerkiksi perheen lapsi on sairastunut pitkäaikaissairauteen ja on tarvittu vanhemman läsnäoloa hoidon järjestämiseksi ja hoidon aikana, mutta vielä tätä yleisimmin keski-ikäisillä naisilla omien vanhempien tai appivanhempien hoivatilanteessa. Työssäjaksaminen on työurien pidentämisen osalta keskeistä. Vuorotteluvapaalla on vuorottelijan työssäjaksamista ja työhyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Myös sijaisten työllistymistä edistävä vaikutus avoimille työmarkkinoille vuorotteluvapaasijaisuuden jälkeen on ollut merkittävä asia.

Keskustan mielestä vuorotteluvapaajärjestelmää tulisikin kehittää sen lakkauttamisen sijaan. Vuorotteluvapaajärjestelmä tulisi kohdentaa niille henkilöille, jotka haluavat yhteensovittaa läheis- ja omaishoidon vallitsevaan elämäntilanteeseensa esimerkiksi sairaan lapsen tai ikääntyneen läheisensä hoitamisessa. Keskusta haluaa edistää kaikkia keinoja vahvistaa läheis- ja omaishoitajuutta, sillä se on yhteiskunnalle kustannustehokasta ja hoidettaville henkilöille inhimillinen, yleensä toivottu ratkaisu.

***Ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan porrastus työssäolon pituuden mukaan***

Orpon hallituksen ohjelmassa on sovittu työttömyysturvan uudistamisesta työhön kannustavammaksi. Hallitus porrastaa ansiosidonnaisen työttömyysturvan tason työttömyyden keston mukaan. Keskusta sen sijaan porrastaisi työttömyysturvan työttömyyttä edeltävän työssäolon keston mukaan. Tällöin työttömyyttä edeltävä pidempi työssäolo oikeuttaisi pidempään työttömyystur-

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 2**

vaan kuin lyhyt työhistoria. Nykyisellään ja esitetyn muutoksen jälkeen ansiosidonnaisen työttömyysturvan kesto on sama riippumatta siitä, miten pitkään henkilö on ollut työelämässä ennen työttömyyttä. Keskusta ei pidä tällaista mallia riittävän kannustavana ja oikeudenmukaisena.

Keskustan tavoitteena on saavuttaa uudistuksella samaa suuruusluokkaa olevat vaikutukset julkiseen talouteen kuin mitä hallituksen arvioi saavuttavansa omalla mallillaan. Työttömyysturvan kehittämistyöryhmän mukaan porrastuksen työssäolon keston mukaan voisi vahvistaa julkista taloutta noin 200 milj. eurolla mallilla, jossa työttömyysturvaa kertyisi kutakin 5 kuukauden työssäoloa kohden 100 päivää ja enimmäismäärä olisi 400 päivää. Keskustan tavoitteena on malli, jossa ansiosidonnaista työttömyysturvaa kertyisi jo lyhyistäkin työpätkistä. Keskusta kannustaa hallitusta tuomaan eduskuntaan uuden esityksen ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastamisesta työttömyyttä edeltävän työhistorian mukaan.

***Oikeus ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kaikille ehdot täyttävälle***

Keskusta laajentaisi myös oikeuden ansiosidonnaiseen työttömyysturvan yhdenvertaisilla ehdoilla kaikille työllisille. Keskustan mielestä on vakuutusperiaatteen vastaista, että kaikki työlliset joutuvat maksamaan palkastaan työttömyysvakuutusmaksua, kuten myös kaikkien palkansaajien työnantajat, mutta oikeus ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan on työttömyyden alkaessa ainoastaan työttömyysvakuutuskassaan kuuluvilla, vaikka työttömäksi jäänyt henkilö muutoin täyttäisi ansiosidonnaisen työttömyysturvan ehdot.

Käytännössä ansiosidonnaisen työttömyysturvan laajentaminen kaikkia työllisiä koskevaksi etuudeksi voitaisiin toteuttaa esimerkiksi siten, että kaikkien työllisten olisi kuuluttava johonkin työttömyyskassaan. Selvityshenkilö Mauri Kotamäen vuonna 2018 valmistuneen raportin (Kohti vakuuttavampaa ansioturvaa — Arvio ansiosidonnaisen työttömyysturvan kehittämismahdollisuuksista) mukaan rahoitusvaje olisi 228 milj. euroa, kun otetaan huomioon kassojen kasvanut jäsenmaksutulo. Vajeesta 110 milj. kohdistuisi eläkejärjestelmään.

Uudistus voitaisiin rahoittaa esimerkiksi uudistamalla työttömyysturvan rahoitusmallia siten, että kustannus katettaisiin työttömyysvakuutusmaksuilla. Vakuutusmaksujen pohjana oleva palkkasumma on noin 100 mrd. euroa, jolloin työttömyysvakuutusmaksun nostaminen kutakin 0,1 prosenttiyksikköä kohden tuottaa noin 100 milj. euroa. Uudistus olisi voitu toteuttaa jo vuoden alusta, kun viime vuosien vahvan työllisyyskehityksen myötä Työllisyysrahastolla oli mahdollisuus alentaa merkittävästi työttömyysvakuutusmaksuja.

Keskusta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti kaikki työlliset kattavan työttömyysturvan vakuutusperiaatetta kunnioittavan uudistuksen, jossa kaikki työttömyysvakuutusmaksuja maksavat ovat yhtäläisin ehdoin oikeutettuja ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan.

***Työssäoloehdon kertyminen palkkatuetusta työstä***

Keskusta on huolissaan hallituksen päättämien lakimuutosten vaikutuksista palkkatuettuun työhön. Palkkatuettu työ ei kerrytä jatkossa pääsääntöisesti lainkaan työssäoloehdot. Palkkatuettu työ on työntekijän työsuhteessa tekemää työtä, josta maksetaan työehtosopimuksen mukaista palkkaa. Palkkatuetun työn tarkoituksena on edistää työnhakijan työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Palkkatukea voidaan myöntää, jos työttömällä työnhakijalla on puutteita ammatillisessa osaamisessa, hän on 60 vuotta täyttänyt pitkäaikaistyötön tai hänellä on pysyväisluonteinen vamma tai sairaus, joka heikentää hänen edellytyksiään työllistyä.

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 2**

Hallituksen edistämä lakimuutos asettaa palkkatuetussa työssä työskentelevät työntekijät eri asemaan kuin muut työntekijät. Muutos tulee heikentämään merkittävästi palkkatuetun työn houkuttelevuutta ja pidentää siten muutoinkin vaikeammin työllistyvien henkilöiden työttömyysjaksoja ja kasvattaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarvetta ja kustannuksia. Muutos voi vaikuttaa kielteisesti myös pienten kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden edellytyksiin ja mahdollisuuteen saada työntekijöitä.

***Hallituksen politiikan vaikutusten seuranta***

Keskusta pitää välttämättömänä, että hallitus seuraa lakimuutosten vaikutuksia. Useat hallituksen tekemät lakimuutokset lisäävät merkittävästi perusturvan ja toimeentulotuen käyttöä. Keskusta on huolissaan muutosten yhteisvaikutusten arvioinnin puutteellisuudesta. Etuusleikkausten vaikutukset erityisesti lapsiperheisiin ovat merkittäviä ja lisäävät todennäköisesti tämän vuoksi lapsiperheköyhyyttä. Monet lakimuutokset lisäävät myös alueellista epätasa-arvoa.

Keskusta pitää hallituksen työllisyystavoitteiden ja julkisen talouden tasapainottamistavoitteiden saavuttamista välttämättömänä. Olemme kuitenkin huolissamme siitä, saavuttaako hallitus näitä tavoitteita. Siksi hallituksen pitäisi seurata jatkuvasti työllisyys- ja talouskehitystä ja tekemiensä lakimuutosten vaikutuksia tavoitteiden saavuttamiseen sekä reagoitavat tarvittaessa asiaan.

***Mielipide***

Edellä olevan perusteella esitämme,

*että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton. (Eriävän mielipiteen kannanottoesitys)*

***Eriävän mielipiteen kannanottoesitys***

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää pikaisesti valmistelun ja tuo eduskuntaan lakiehdotuksen aikuiskoulutustukea korvaavasta mallista, jossa tuen saamisen ehtoja rajataan nykyistä tarkemmin.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää lainsäädäntövalmistelun palkallisen omaishoitovapaan säätämiseksi.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ansiosidonnaisen työttömyysturvan uudistuksen, jossa ansiosidonnaisen työttömyysturvan määrä on sidoksissa edunsaajan työttömyyttä edeltäneen työhistorian pituuteen.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti kaikki työlliset kattavan työttömyysturvan vakuutusperiaatetta kunnioittavan uudistuksen, jossa kaikki työttömyysvakuutusmaksuja maksavat ovat yhtäläisin ehdoin oikeutettuja ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan.*

Helsingissä 23.5.2024

Tuomas Kettunen kesk  
Olga Oinas-Panuma kesk

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 3**

**Eriävä mielipide 3**

**Perustelut**

***Työperäinen maahanmuutto***

Hallituksen työllisyyspolitiikan suuri kompastuskivi liittyy työperäiseen maahanmuuttoon. Asiantuntijoiden viesti on selvä: ilman työperäistä maahanmuuttoa Suomen taloutta ei saada kes-tävälle pohjalle.

Suomi kilpailee muiden Euroopan maiden kanssa osaavasta työvoimasta, ja siinä jokainen maa-hanmuuttoa heikentävä toimi lähettää väärän signaalin. Hallitus esimerkiksi kiristää kansalaista-misen ehtoja sekä pakottaa osaajat poistuman maasta, jos uutta työpaikkaa ei löydy kuuden tai kolmen kuukauden jälkeen. Specialist in Finland -verkoston kyselyn mukaan kansalaistamisen ehtojen kiristäminen on lähes yhtä kriittinen Suomessa asuville kansainvälisille osaajille kuin hallituksen kaavailema kolmen ja kuuden kuukauden sääntö.

Monissa Euroopan maissa tehdään tällä hetkellä täysin päinvastaista työllisyyspolitiikkaa. Esi-merkiksi Saksa on päättänyt laskea asumisaikadellytyksen kahdeksasta vuodesta viiteen vuo-teen, kun Suomi on korottamassa sitä viidestä kahdeksaan vuoteen.

Julkisen talouden suunnitelmassa vähennetään myös kotoutumisen edistämisestä kunnille mak-settavia korvauksia. Kotoutumisen heikentyminen voi johtaa pidemmällä aikavälillä myös työ-listymisen vaikeutumiseen.

***Koulutus ja osaaminen***

Suomeen tarvitaan lisää osaajia päiväkodeista vihreän teknologian yrityksiin. Siksi hallituksen merkittävät koulutusleikkaukset esimerkiksi ammattikoulutuksesta ovat erittäin vahingollisia. Ammattikoulutukseen kohdistuvat leikkaukset osuvat erityisesti niihin, jotka haluaisivat vaihtaa ammattia työuransa keskellä. Tässä tilanteessa jatkuvaa oppimista tulisi päinvastoin vahvistaa. Vaikka muutamille aloille kohdennettu aikuiskoulutustukea korvaava malli on tervetullut, ei se ole riittävä parannus tilanteeseen.

***Sopeutuksen taakka on yhä epäoikeudenmukainen***

Hallituksen leikkaukset kohdistuvat yhä epäoikeudenmukaisesti. Yleisen alv:n korottaminen 24 prosentista 25,5 prosenttiin kohdentuu pieni- ja keskituloisiin. Tämä on epäoikeudenmukaista etenkin tilanteessa, jossa monien etuuksien indeksit on aiemmilla päätöksillä jäädytetty.

Verotuksen vahvistamisen olisi voinut tehdä myös oikeudenmukaisemmin. Hallitus ei tässäkään tilanteessa koske merkittäviin ympäristölle haitallisiin suoriin tukiin ja verotukiin, vaikka niiden karsimisella ei olisi suuria negatiivisia vaikutuksia työllisyyteen. Hallitus ei myöskään aseta hai-toille hintaa, vaikka haittaverotuksella voitaisiin vahvistaa sekä valtiontalouden että ympäristön tilaa. Hallitus ei myöskään koske verovinuumiin kuten listaamattomien yhtiöiden osinkoverotuk-seen, vaikka asiantuntijat suosittelevat järjestelmän uudistamista.

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 3**

***Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo***

Lisäksi on huomautettava, että julkisen talouden suunnitelmaa koskeva selonteko ei sisällä sukupuolten tasa-arvoon liittyvää arviointia. Laadukas ja oikea-aikainen sukupuolivaikutusten arviointi jää toistuvasti tekemättä. Valtiontalouden keskipitkän aikavälin talouspoliittisilla linjauksilla, joilla ohjataan merkittäväällä tavalla yhteiskunnan toimintaa, on väistämättä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon.

Kuten yhdenvertaisuusvaltuutettu huomioi, vammaisten ihmisten työelämäosallisuuden vahvistamisen tiekartalle on edelleen tarvetta. Ihmiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön tarvitaan paitsi resursseja myös rakenteita, sillä naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa edelleen keskeinen ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelma. Lisäksi työllisyyspalvelujen uudistuksen tulee vahvistaa työelämän yhdenvertaisuutta ja yhdenvertaisuuselinten toimintakyvystä on huolehdittava. Tasa-arvovaltuutetun toimintaan on turvattava riittävät resurssit.

Tämän lisäksi tulisi keskittyä vahvemmin työn ja perheen yhteensovittamisen edistämiseen sekä raskaus- ja perhevapaasyrjinnän torjumiseen. Työntekijöiden perhevapaat ja yhteiskunnan tarjoamat toimivat varhaiskasvatuspalvelut ovat tässä suhteessa oleellisia. Perhevapaauudistuksesta huolimatta hoivalla on sukupuolittunut luonne ja se vaikuttaa erityisesti naisten mahdollisuuksiin osallistua ansiotyöhön. Raskauteen ja perhevapaisiin perustuvan syrjinnän kitkeminen työmarkkinoilta edistäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sillä voidaan arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia myös työllisyyden kannalta.

Julkisen talouden suunnitelmassa esitetään myös useita muita hyvinvointialueiden toimintaan ja rahoitukseen kohdistuvia muutoksia. On tärkeää arvioida, mitä mahdollisia seurauksia kelpoisuusvaatimusten heikentämisellä on sosiaalityöntekijöinä toimivien, valtaosin naisten työmarkkina-asemaan ja palkkakehitykseen naisvaltaiselle sote-alalle.

***Mielipide***

Edellä olevan perusteella esitän,

*että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.*

Helsingissä 23.5.2024

Fatim Diarra vihr

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 4**

**Eriävä mielipide 4**

**Perustelut**

Hallituksen politiikassa kyse on historiallisesta systeemitason muutoksesta, jossa pohjoismaista hyvinvointivaltiota alasajetaan ja pohjoismaisesta työmarkkinamallista edetään kohti itä-eurooppalaista työmarkkinamallia. Kehysriihipäätökset ja vuosia 2025—2028 koskeva julkisen talouden suunnitelma vievät hallituksen radikaalin luokkapolitiikan uudelle tasolle: kehysriihipäätökset iskevät ennen kaikkea jo valmiiksi kriisiytyneisiin ja lisärahoituksen tarpeessa oleviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon kriisiyttämällä on merkittävä vaikutus suomalaisten hyvinvointiin ja terveyteen, työntekijöiden asemaan, työvoiman tarjontaan ja tasa-arvoon.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan heikon suhdanteen takia työvoiman kysyntä vähenee ja työllisten määrä laskee sekä työttömien määrä nousee vuonna 2024. Samaan aikaan julkisen talouden sopeuttamistoimet nostavat kuluttajahintoja, vähentävät yksityistä ja julkista kulutusta ja heikentävät siten merkittävästi kokonaiskysyntää sekä työllisyyttä. Hallitus on myös päättänyt kohdentaa julkisen talouden sopeutustoimet siten, että ne iskevät kohtuuttomalla tavalla heikoimmassa asemassa oleviin suomalaisiin ja heikentävät erityisesti naisvaltaisten julkisen sektorin alojen tilannetta.

***Työllisyys ja työmarkkinat***

Sopeutus ja julkisen talouden kestävyys vahvistaminen tulisi tehdä tavalla, joka ei aiheuta kohtuuttomia yhteiskunnallisia haittoja ja inhimillistä kärsimystä ja joka on suhdannepoliittisessa mielessä järkevästi ajoitettua. Hallituksen ylimitoitettut sopeutustoimet hidastavat talouden kasvua vuosina 2025 ja 2026 yhteensä noin 0,5 prosenttiyksikköä. Talouskasvun hidastuminen heikentää työvoiman kysyntää ja vähentää siten työllisten määrän kasvua ja pienentää työttömien määrän supistumista. Sopeutustoimien seurauksena työllisyysaste on vuonna 2025 arviolta 0,2 prosenttiyksikköä matalampi ja työttömyysaste 0,1 prosenttiyksikköä korkeampi.

Vuoden 2024 heikkoa työllisyyskehitystä vahvistaa hallituksen haluttomuus tukea vapaapudotuksessa olevan rakennusalan toipumista sekä arvonlisäveron korotukset, jotka syövät ostovoimaa ja ajavat etenkin pieniä yrityksiä ahdinkoon. Samaan aikaan hallituksen yksipuolinen työmarkkinapolitiikka on kriisiyttänyt työmarkkinat ja tekee syksyn työmarkkinakierroksesta poikkeuksellisen haastavan. Lakoissa menetettyjen työpäivien määrä uhkaa kasvaa, vaikka hallitus on lähtenyt poikkeuksellisella tavalla rajoittamaan lakko-oikeutta.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtionavustus osatyökykyisten työllisyyttä edistävälle erityistehtäväyhtiö Työkanava Oy:lle lakkautetaan, eikä hallitus ole esittänyt minkäänlaisia korvaavia toimia osatyökykyisten työllisyyden edistämiseksi. Vasemmistoliitto pitää Työkanava Oy:n lakkauttamista virheenä ja edellyttää lisäpanostuksia osatyökykyisten työllisyyden tukemiseen.

Vaikka julkisen talouden suunnitelman mukaisia sosiaaliturvaleikkauksia perustellaan työllisyydellä, on erityisesti asumistukileikkauksilla ja työttömyysturvan suojaosan poistolla negatiivisia vaikutuksia työn tekemisen kannusteisiin. Hallituksen toimet lisäävät myös toimeentulotuen saajien määrää jopa 100 000 henkilöllä, mikä tarkoittaa taloudellisten kannustinloukkujen pahentumista.

**Valiokunnan lausunto TyVL 6/2024 vp**  
**Eriävä mielipide 4**

Hallituksen päätös lakkauttaa aikuiskoulutustuki on vakava virhe, joka uhkaa pahentaa etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen työvoimapulaa entisestään. Hallitus ei ole myöskään tuonut minkäänlaista korvaavaa mallia eduskuntaan, eikä sellaista ole näköpiirissä vielä vuosiin. Samaan aikaan hallitus leikkaa myös ammatillisesta koulutuksesta ja heikentää monin tavoin työperäisen maahanmuuton houkuttelevuutta Suomeen.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvä valtionhallinnon tuottavuusohjelma uhkaa johtaa merkittäviin työsuojeluvalvonnan leikkauksiin, mikä voi heikentää työelämän laadun heikentymiseen ja väärinkäytösten lisääntymiseen. Samaan aikaan ulkomaisen työvoiman pahentuva hyväksikäyttö sekä alustatalouden ja kevytyrittäjyyden kaltaiset uudet ilmiöt edellyttäisivät päinvastoin lisäresursseja työsuojeluvalvontaan.

***Tasa-arvo***

Julkisen talouden suunnitelmaan ei ole sisällytetty erillistä arviota sukupuolivaikutuksista. Hallitus on ylipäättään jatkuvasti laiminlyönyt tasa-arvovaikutusten arvioinnin, ja monet sen toimita, kuten aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttaminen, kohdistuvat suhteettomasti naisiin ja naisvaltaisiin aloihin.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon kehysriihessä kohdistetut mittavat lisäleikkaukset heikentävät hoitopääsyä ja uhkaavat pahentaa yhtä merkittävimmistä suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo-ongelmista eli väestöryhmien välisiä terveyseroja.

Hallituksen tekemät sosiaaliturvaleikkaukset kohdistuvat suhteettoman rajusti yksinhuoltajaperheisiin, jotka voivat menettää satoja euroja kuukaudessa toimeentulostaan. Tämä koskee myös kokopäivätyötä tekeviä yksinhuoltajia, jotka eivät voi lisätyön kautta kompensoida toimeentulon merkittävää heikentymistä vaan joutuvat jatkossa jopa toimeentulotuen varaan. Tämä yhdistettynä hallituksen työntekijä- ja naisvihamieliseen työmarkkinapolitiikkaan, jossa kaavaillaan ns. vientimallin nimissä käytännössä katsoen palkankorotuskattoa naisvaltaisille aloille, on omiaan lisäämään työssäkäyvien köyhyyttä ja yleistä näköalattomuutta naisvaltaisilla aloilla.

***Mielipide***

Edellä olevan perusteella esitän,

*että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon mietinnössään vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmasta.*

Helsingissä 23.5.2024

Aino-Kaisa Pekonen vas